„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом, петком недељом, на целом табаку, а и уторником на по табака.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 14 ф.
на по године . . . . . 7 „
на четврт године . . . . . 3 „ 50 н
на један месец . . . . . 1 „ 20 „
За Србију:
(у сребру.)
на годину 35 дин. на пола године 17½ дин.
на четврт године 9 динара

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слова, а за жиг се плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а предплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад, у дунавској улици.
РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви листа у месту могу се добити по 10 нов. у трговини Љ. Стефановића и у књижари браће М. Поповића.

БРОЈ 197. У НОВОМЕ САДУ, У ПЕТАК 31. ДЕЦЕМБРА 1876. (12. ЈАНУАРА 1877.) ГОДИНА XI.

ГОДИНА СРПСКЕ БОРБЕ.

Навршује се по српски народ толико знаменита 1876. година. Година муке и страдања српског, наде и искушења, година славе и јунаштва, препорођаја унутарњег и угледа српског код страног света!

Осврнимо се и бацимо један летимичан поглед на ту годину. У почетку већ стајало је источно питање на дневном реду пред Европом. Бојеви херцеговачки били су тад љути и крвави, у читуљу српских јунака-мученика записано је било ново и драго име младог херцеговачког војводе Максима Бачевића. Крвави догађаји у кршеви херцеговачких, то „мало парче земље Херцегове“ изазвало је трому европску дипломацију на неку делателност. Теребешком грофу уступљено би првенство у том раду. Два месеца гњечио је и састављао познату реформску ноту, којом је мислио да спасе Турску и умири рају, да одгоди источно питање и да поправи јадно стање хришћана у Турској. Ту ноту прихватила остала Европа, па и сама Енглеска и ако се ова није отуд каквом успеху надала. У тој ноти предлагала вероисповедна слобода, употребитак изравних пореза на домаће потребе, укидање порезне закупнине и напоследку комисија из Мусломана и Хришћана, која ће пазити, да се исте реформе у живот уведу.

Турска је по свом лукавом начину гледала, да изигра европску дипломацију и њене труде око умирења побуњених покрајина српских. Султан је издао ферман, у ком се обећавало и реформа пореза и подигнуће земљорадње, трговине и заната, и ново устројење судова и неприкосновеност судија, као и комисија да бдије над савесним изведењем реформног фермана. У кратко, Турчин је обећавао све, што се само обећати може.

Раја се наравно није могла ни хтела осврнати на та турска обећања, па по томе се и сама европска дипломација владала. После дуге кубуре и околиша, како да се обиђе повреда турског суверенства, би напосљедку удешено, да порта прими реформну ноту Андрашијеву, која је „излив доброхотне политике“ великих сила према порти. Како Турској није пошло за руком да сломије српски устанак, то су велесиле држале, да је време за употребу моралних средстава ради умирења духова.

Пошто је Турска изјавила услед тог готовост пристанка на предлоге грофа Андрашија, изда султан почетком фебруара ираду, у којој се за Босну и Херцеговину наређују поправке: подпуна вероисповедна слобода за Немухамедовце, одстрањење порезне закупнине, продаја државних добара сиротним становницима, установлење одбора из Мусломана и Хришћана у Сарајеву и Мостару са налогом, да се те поправке брзо уведу. Старотурци с Хусејин-Авни пашом на челу проклињаше то попуштање турско према ћаурима. Ал покрај свег тог Махмуд-паша с Азисом нађоше за добро, да прогласе ту ираду. У Сарајеву се збило то проглашење пред неколико батаљона, у Бањалуци само у турском језику, којег нико не разуме.

Међутим је текла крвца у Херцеговини на срамоту оружја турског, а на вељу славу српских соколова. У бој у на Муратовици због провијантирања Горанског љуто страдаше Турци. Тврђава Никшић и Турци у њему заман изгледаху Муктаров тајин кроз маглу пушчаног праха, који је полегао попут Дугина кланца. Што се већма приближавало пролеће, то је силније куцало срце српском устанку. Надало се, да ће тад кнежевине српске прискочити устанку српском у помоћ, те је с тога и пламен устанка у Босни и Херцеговини већег маха отимао.

С тога је дипломација, особито аустро-угарска живо настојала, да се како год спречи та већа опасност по општи мир. Настојало се, да порта одашље комесаре Хајдар и Васу ефендију у побуњене покрајине, ал њихово деловање не остави никаква видљива трага. Намесник далматински, барон Родић, би послан на Цетиње, да приволе кнеза црногорског на суделовање при пацификацији. И у Београду изјавило се са српске стране заступницима велесила, да се неће мир кварити. Све је дакле удешено било, требало је само још с усташима до погодбе доћи. Родић оде на састанак у Суторину с главарима устанка, пошто је пре тога у Дубровнику с Али-пашом и Муктаром преговора имао.

Но што углављено беше између Европе и Турске, то побркаше соколови херцеговачки на суторинском састанку. Главари усташки са Сочицом на челу захтеваху осим материјалних поправака и то, да се турска војска у Херцеговини сведе на посаде у шест градова, да се урођени Мухамедовци обезоружају, ако раја небуде наоружана, да се поврате две трећине земаља, које су бегови од народа неправедно отели и на посљедку, да велесиле зајемче, да ће се збиља то извести. Услед тог се разиђе суторинска конференција без резултата, јер ни Турци, ни Родић не пристадоше на усташке захтеве. Веселицки, донде руски заступник, прими поверење од усташа, да их у дипломатском свету заступа. То беше први почетак руског истицања у источном питању.

На самом берлинском састанку узео је и формално Горчаков конац догађаја источних у своје руке. Пред сами тај састанак збиле су се важне промене у подунавским кнежевинама. У Румунији је дошло Брајаново министарство, а у Србији је на место Каљевићевог узела крму народна акцијона влада. Са Ристић-Грујићевим министарством све је извесније било, да ће Србија с Црном Гором прискочити усталој браћи својој у помоћ. У очи самог берлинског састанка збио се крвави догађај у Солуну, убиство немачког и француског консула, који је изазвао европску демонстрацију са флотама, јер се услед тог одкрила перспектива хришћанског крвопролића од мусломанског необузданог фанатизма.

Резултат берлинског санстанка познат је под именом берлинске споменице. Ту су проширени реформски предлози грофа Андрашија и у изглед стављена материјална гаранција за изведење тог програма. Горчаков је примио на себе, да западним силама ту споменицу на усвојење предожи. Француска и Италија саизволише, ал Енглеска одби свој пристанак и испречи се према Русији, наглашавајући, да је велика Британија поглавито велесила, којој је тежиште на средиземном мору и која на Босфору мора бранити своју источну трговину и тамошње господство. Одашиљање енглеске флоте у залив Бешика било је више демонстрација против Русије, него против Турске.

Уз неслогу европске дипломације надошле су и грдне промене у турској престолници. Ратоборни Турци покренуше цариградске софте и ови изнудише од султана промену у владавини и ставише на чело Хусејин-Авни пашу. Неколико дана после тог свргоше и самог султана Абдул-Азиса, за којег наскоро изнеше, да је сам маказама себи смрт задао, и на престо подигоше му синовца Мурата V. Нова влада турска, којој је члан био и реформатор Митад, ставила је у свој програм уведење представничког сустава у турској царевини и уједно је тиме изјавила, да непризнаје уступке, које је пређашња влада хришћанима учинила. Берлинска споменица није на тај начин ни могла доћи до своје адресе. Међу тим цариградска влада пре, но што је и могла доћи до дела уставног спасавања, би поражена једним изненадним случајем, Черкез Хасан-беј убије из револвера у Митадовом конаку искупљене министре Хусејин Авни-пашу и Рашида. Рекоше, да је то учинио из освете због Абдул-Азисове несретне судбине.

Но сви ти догађаји, који се нагомилаше за тако кратко време, само су ускорили крвави развитак источног питања, ускорили српско-турски рат. И из бугарске земље поче да лиже пламен устанка. У Балкану се искупљаху бугарски усташи. Но тај устанак оста без успеха с тога, што Турци распустише бес мусломанског фанатизма, који се окупао у крви од 15000 невиних бугарских жртава, а од покрајине исте направио пустош и гариште. У Херцеговини, у Дугином кланцу биваху међутим бојеви с Муктаром све жешћи и огорченији.

Све је то још више узрујало духове. Русија је дала благослов српским кнежевинама, да могу слободно угазити у рат са Турском. Черњајев је дошао из Русије и ступио у српску војску. 18. јуна изиђе прокламација кнеза Милана на народ српски дочим је татарин у Цариграду на врху мача поднео захтеве српске. Уз прокламацију кнеза Милана, која наглашаваше културно посланство Србије на истоку, дође и проглас црногорског кнеза, који помињаше косовску покајку.

Нашем су свету још у живој памети свечани тренутци од почетка тога рата за ослобођење. Ал одма се и то могло видети, да је тежиште ратних догађаја бачено на источну страну Србије, да је уз руски благослов дошао и руски план војевања. Место да се свом силом српском нагло у Босну и тако с Црногорцима у свези одкинуле две провинције турске и задобио извор за даље операције, место тога, пошло се према Нишу и Софији, јер је — Бугарска морала доћи у комбинацију.

Тиме је уједно и одлучена била судбина српске војне. Нећемо овде да обележавамо цео ток српског ратовања, јер је и сад сваком Србину у живој успомени. Довољно је, ако кажемо, да је Српство очувало част свога оружја својом истрајношћу у обрани домовине, а на западном ратишту, где су Црногорци бојеве били, да је оружје српско још у већој сјајности засијало.

У почетку српско-турског рата био је рајхштатски састанак, између руског и аустријског цара, а на скоро у Салцбургу између овог последњег и немачког цара. Ту се углавила неутралност строга све дотле док која од ратујући сила не потражи дипломатско посредовање. У току самог рата збачен је Мурат V. и подигнут на престо османски брат му Абдул-Хамид. После алексиначке победе могла је Србија безазорно потражити велесилно посредовање. Позната је историја посредовања тог, кратко примирје од десет дана, продужење непријатељства, долазак руских добровољаца у Србију, шевардање турско са предлогом примирја од шест месеца и са безобразним условима за сам мир. На те услове одговорила је српска војска истакнућем српске краљевске круне, као последње мете овог ратовања.

Падом Ђуниса у турске руке изазван је руски ултиматум, који је за 48 сати створио двомесечно примирје на бојном пољу и тако дао времена европској дипломацији, да опет покуша своје оштроумље у решењу заплетеног источног питања. То је примирје распрострто и на усташе српске. Док су комисије означавале демаркацијоне линије, дотле се спремала посланичка конференција у Цариграду. Сализбери, као нарочити енглески изасланик, путовао је по Европи и сондирао терен за изгледе конференције. Међутим је Русија још већма искочила на површину. Цар Александар изјавио је у Москви, у срцу руском, да ће Русија, ако не иде друкче, узети ствар славенску у своје руке и да ће самостално радити. То је био одговор на изазивну здравицу енглеског министра-председника у Лондону. После таких царевих речи сљедовала је мобилизација јужне руске армије, која се ставила на обале Прута. Уз то је предходно подигнут ратни зајам од 100 милијона рубаља.

О раду конференције у Цариграду, о продужењу примирја на даља два месеца, о турском уставу, нећемо овде у најопширнијим потезима да говоримо, јер и тако повест свега тога захваћа по посљедицама својим већ у — нову годину.

Така је у главном стара година, коју ћемо за који час предати у бездани гроб, који се вечност зове. Као што се по себи разуме, догађаји источни били су од уплива скоро на све европске државе, нарочито на оне, које су у том питању понајвише заинтересоване. У Енглеској и Италији држани су митинзи у славенофилском духу и тако енглеску владу обуздавали у туркољубљу њезином, а владу талијанску подржавали у слободоумном правцу спољне јој политике. Немачка и Француска биле су мање више резервисане, а све с тога, што се узајамно мотре и прате.

У Русији се заталасало море народног одушевлења за славенску паћеничку браћу и сад је и сам цар заложио своју реч за идеју славенску. А шта да речемо за нашу монархију? Духови су и ту узкомешани. Колеба се између немоћи и злурадости мађарске. Док званична Аустро-Угарска једну спољну политику води, дотле се полузванично, а нешто и званично, наиме с мађарске стране, баш противно ради. Тисина наредба против врбовања својевољаца и новчане припомоћи за српски рат, затвор посланика Милетића и других познатих људи у народу српском, покушано задржавање руских добровољаца у Пешти, демонстрације пештанских ђака, покушај реактивирања Кошутовог, мониторске афере: — све то скупа посведочава мађарско туркољубље, ал уједно и немоћ. То је злокобан пут, којим су Мађари нагли, али шат их тежина великих догађаја сврати са тог пута, ил бар задржи од даљег вратоломија.

Као што се из овог нацрта видети може, слика источног питања остаје недовршена у овој години. За српски је народ то крвава година била. Читуља мученика српских намножила се тисућама имена нових. Ал та је година уједно изнела политичну свест на видик, пред светом показала, да је балканско Српство сложно, вољно на велике жртве, и тако способно за независан државни живот. Што није успеха онаког, какав се очекивао, томе нису Срби криви, него је узрок у политичним околностима. Русија је хтела, да Бугарска у комбинацију дође. Србија је пристала на то, ма и по цену славе војничке.

То није мала цена, и може се одкупити само руском гаранцијом, да ће Српство и тим путем до своје цели морати доћи. То је праведно и основано поуздање, да српске жртве неће бити у заман принете и да ће нова година донети и нов живот и нову срећу за народе славенске на балканском полуотоку.

То је српски опроштај са старом и поздрав са новом годином!

ПОЛИТИЧНИ ПРЕГЛЕД.

О седницама конференције у Цариграду, које су држане 18. и 20. децембра долази овај потањи извештај:

У седници од суботе (18. децембра) имали су да се изразе турски опуномоћеници о предлозима који су формулисани у записницима претконференције. Пошто су заступници сила предвиђали, да би изасланици порте овим предлозима најживљи отпор давали, то су они међу тим поједине тачке програма јако ослабели. Тако су на прилику у место захтева окупације побуњених провинција, коју би предузела страна војска, ставили потраживање, да се образује жандармерија из урођеника, која би се састојала пола из хришћана а пола из мухамеданаца, и којом би заповедали страни вођи, који би и кадре образовали. Ова жандармерија стајала би под непосредном заповести „међународне надзорне комисије“. Као накнаду за уступање Малога Зворника имала би Србија платити порти извесну своту новаца, а кнез Никола би се за то, што ће му се поширити земљиште, прогласио клетвеником порте. Али се остало при захтеву комуналне општинске) управе Босне, Херцеговине и Бугарске, и при томе, да се ова последња подели на два вилајета, којима би главне вароши биле: Рушчук и Филипопољ, и да силе имају, као оно на Ливану, саветовнога гласа при постављању намесника тих провинција. Најпосле да међународна надзорна комисија има права, да руководи извађање реформа у три поменуте провинције.

Отомански опуномоћеници оду у суботну седницу конференције са противу-предлозима у тој

намери, да осујете програм претконференције. Они изјаве, да султаном мало час октројисани устав све силама захтеване реформе дозвољава, и да из обзира на грчко становништво никако није намерна, да трима усталим провинцијама даде сепаратне уступке и да их стави под јевропску гаранцију. Сафет и Едем-паша развијаху ову мисао у подужој беседи, и доказиваху, да порта ни како не може пристати на контролу (надзор) међународном комисијом ad hoc, која би располагала локалном, помесном жандармеријом; но она нема ништа противу заједничке контроле сила, коју би вршили њини конзули. Ови би онда о свему, што би новој администрацији имали замерати, извештај поднели посланицима у Цариград. Султан задржава себи право, да именује намеснике ових провинција, а што се Србије и Црне Горе тиче, то порта мисли, да би за доста учинила, ако би овим кнежевинама допустила мир на основу „status-quo-ante"-а, стања, које је пре (рата) постојало.

Противу-предлозима порте изазвана дискусија (већање) била је жива и узбуђена. Јевропски изасланици изјаве пашама Сафету и Едему, да немају пуномоћија, да приме противу-предлоге порте и да се у крилу конференције утаначени програм, у облику, у коме је порти предложен, има сматрати као „последња реч Јевропе" у овом питању. Отомански изасланици одговоре, да нису на то спремни да се одмах упусте у дебату, и тако седница буде до сутра одложена. Али јуче наиђу јевропски опуномоћеници на исти отпор од стране турских изасланика, који све своје приговоре од суботе понове и најформалније изјаве, да ни за длаку не одступају од својих противу-предлога.

Калил-шериф-паша је једноме посланику, који му је рекао: Ако порта одбаци наш програм, ми ћемо отпутовати из Цариграда, ово казао: Стоји вам од воље, да отпутујете. Пре неколико година би вас затворили у тамницу од седам кула.

„Полит. Кореспонд." јављају из Цариграда под 26. децембром: Полузванична већања између јевропских изасланика и турских министара нису довела још никако до зближења. Порта ма да знаде за промене програма конференције, ни како неће да га у претрес узима; а и опуномоћеници неће да већају о турским противу-предлозима. Ако не пође за руком, да порта назоре своје преиначи, то је у опште сумња, да ли ће још бити седнице, и по свој прилици ће у идућој седници силе изјаву од себе дати.

О истој ствари стижу још ове вести из Цариграда:

„Дајче Цајтунгу" под 25. децембром: Данас у 2 сах. после подне састаше се опуномоћеници јевропских сила, код Игњатијева, да би се — с дозволом својих кабинета — договорили, које би тачке конференцијоног предлога могли напустити. Турци као да хоће да усвоје стари предлог Елијота, по коме да Јевропа чека шест или дванајст месеци, за које би време Турска покушала, да главније реформе изведе. Јевропа би само именовала комисију ради давања савета или ради посматрања.

„Преси" под 25. децембром: Сутрашња седница конференције није последња. Порта ће своје предлоге поднети конференцији на претрес, у том очекивању, да ће заступници сила исте драговољно усвојити. Порта одбија седам тачака конференцијоног програма; особито запиње за уступање земљишта Црној Гори. Ако би усиљавање конференције безуспешно остало, то ће одазивање посланика бити непосредна али и једина мера, коју ће силе предузети . . . На Русијом и Италијом учињене предлоге, да се конференција настави у Млетцима и да се прогласи беспрестаном, нису пристале све силе.

„Тагблату": Салисбери израдио је предлог за изравнање сила и Турске. Има наде, да ће предлог бити од обе стране усвојен. Изборе за народну скупштину започети су свуда у турској држави . . . Ако би се конференција разишла, то ће Руси одмах своју војску покренути. Велики кнез Никола задржава врховну команду . . . Изасланик француски Шодорди протестовао је противу крњења права Румуније, која су овој ујемчена париским уговором.

Још се јавља из Цариграда под 25. децембром: Јевропски изасланици састадоше се данас ради договора, пошто су Турци у четвртак разложили за што не усвајају предлоге сила. Опуномоћеници ће у седници, која ће бити у понедељак, разложити узроке, за што су ове предлоге поднели, и трудиће се да изазову претресање ових предлога.

Из Берлина под 26. децембром: После седнице конференције, која ће бити сутра у понедељак, још ће бити и даље већања. И пак овде држе положај за опасан . . .

Из *јужне Русије* јављају, да је врховни заповедник војске: велики кнез Никола ван сваке опасности. Све више добија снаге, и лекар Пирогов уверава, да ће до православне нове године са свим оздравити.

У Кишењев довозе велику множину муниције. И војска се једнако довози. Не давно су све могуће просторије прегледане, у које би војска, која долази, могла смештена бити. Власници кућа и кирајџије морају са породицама да се у једну једину собу повуку, да би само војницима места направили . . Велике се припреме чине, ако би војска границу прелазила. Сместишта хране и џебане пренашају се на Прут. Сви заповедници корова добили су наредбе, које се односе на покрете војске. У официрским круговима говори се о томе, да ће граница тешко пре нове године прекорачена бити. Велика ратна благајница, веле, да ће скоро на границу пренесена бити.

О догађајима у *Румунији* пишу из Букурешта: Неумесне тачке турског устава, које се тичу Румуније, изазвале су овде велико огорчење. Влада је министра-председника Брћана, који се бавио у Цариграду, упутила, да енергички протестује противу чланака турског устава, који се дотичу румунске самосталности, као и противу представке коју је цариградска поштанска управа поднела румунској влади ради тобожних злоупотреба брзојавноме звању у Ицкању (у Молдавској.) Сафет-паша на овај протест изјави, да Румунија истина има своју автономију и своје повластице, али за то и пак не престаје бити саставни део отоманске државе. За то порта иште признање, проглашавање и фактичко уважање турског устава у Румунији. Отуд је јасно, за што турска влада сматра телеграфско звање у Ицкању као отоманско ... Услед тога овде влада велико узбуђење и огорченост.

У тајној седници, коју је комора ноћу држала, искала је већина, да се одмах порти даде ултиматум, односно да јој се рат објави. Умеренији желе проглашавање независности, да се тачке париског уговора, које се тичу Румуније, прогласе за ништаве и да Румунија стане под искључиву заштиту Русије . . . Баш сада држи сенат и комора заједничку тајну седницу, којој је излазак још непознат. (Ми смо га саопштили у последњем броју нашега листа. У.) Меродавни кругови изводе из одлучних речи Сафет-паше, да постоје тајни уговори између Аустро-Угарске, Енглеске и Турске ... Свој војсци издан је налог, да се креће; позвана је и последња резерва...

„Пестер лојд" и турколљубиви другови му зијали су и зијају непрестано на сва уста, како је народ у Србији необразован, како још вазда у варварству, дивљаштву чами. Ми нисмо хтели да га у лаж утерујемо, јер шта то вреди према ономе, коме је лаж и клевета насушни хлебац, и који само онда истину каже, када се — забуни! Евo непристрани немачки лист „Шлезише цајтунг" овако о Србији пише: Официри немачког ђенералног штаба, који су учествовали у одређивању демаркацијоне линије, врло се поспешно изричу о природноме положају Србије и о њезиним економским, привредним одношајима. Средства земље врло су велика Народ заслужује глас ревносне радености . . .

ТУРСКА НАСИЉА У БОСНИ.

(Наставак.)

Гане Кликић: децембра месеца 1875. Гане Кликић из Љешње са неколико Љешњанаца и Ганом Леичићем из Прњавора дође у село Орашје кући попа ћетоја Миловановића. Прво уценише га 5 дуката и тад хтедоше му снају силовати; она се измакне и побегне. Што су са попом чинили, пристојност забрањује о том говорити.

Даље пред поповом кућом од живога вола из бута са ножем великим одсекоше комад меса, испекоше и поједоше. Сељаци одвукоше вола пред хућумад (суд) бањалучки. Мутесариф се згрози кад виђе овако нагрђену животињу. Колико зликовци беше кажњени, познаје се по томе, кад до неколико дана виде се по селима терати свој обични занат, злостављати народ, који је влада сасвим обезоружала, а њим исто додала.

Кад су Турци такови спрам безазлене животиње, појмите какови су прама народу, за које мисле, што га више буду угњетавали, да ће сотим код светца боље мјесто ухватити. Ибриша Шабић у Прњавору у кави (кавани) хвали се. Турцима вели: „троје сам влашчади убио," а ови му на то одговарају: „ти си мајсторе код светца себи место ухватио: сад може бити, да неодеш за 40 дана клањати у џамију."

25. фебруара 1876. пребегоше из Прњавора у Брод аустријски, Андрија Миладиновић и Јован ђерић, трговци, који између осталога и више речени случај са попом и волом представише Хајдар-ефендији, који иђаше из Цариграда у Сарајево, да буде у Босни председник извесне комисије. Он се обећа, да ће се све извиђети и кривци бити кажњени. Они слободно да се врате кућама. Зулума Турци више неће чинити. Влада ће од сада строго на то пазити. Ови на његове речи не могоше се ослонити. Знаде Андрија, како му пре неколико дана дође у дућан Саид Арнаут, заптија, па каже: „Иде бе, зове теба ага (мудир) се га одмах идиш на ућумат." Кад тамо дошли на хућумат (суд), али ту мудира нема, него исти заптија сподбије за пушку, па хоће да га убије усред ућумета, говорећи му: „Бре Андро, што буна бил на царско земља, ти све криво; се га три дуката мене дал, ако не: ја пуцал на твоја главо." Андрија видећи опасност, брже из шлајпика извади три дуката, баци пред њега, пак без обзира на врата. Ту је седио и Гане Меичић у тој соби, кад се је догодило. Тако усред чаршије једном Ибро Селимовић ускочи му у дућан и хтеде га убости ножем. Андрија избего је, оставив своја добра и жену са седморо деце, које после Турци из његове куће истераше, а у кућу царску редифу поставише. Деца се у кући заклонила, а јузбаша врата на кући разбија и децу напоље избацује. — Како Хајдар Ефендија испуни обећања, видили смо. Касније пет шест недеља више речени Гане Кликић у чаршији прњаворској потеже ножем на трговце, а Шећо Капицић из Мравице, царски редиф, са бајонетом разгони свет по чаршији, отима робу по дућанима. Трговци оставе дућан, па нек носи, што му драго. Бије сељаке, па шта више у таквом беснилу с мала не прободе Турчина Ибру ћамилића. Алексу Стојнића мејанџију (бирташа потеже из пушке да убије. Алекса скочи преко ћепенка и утече. Шећо између осталог и гуњ му однесе.

Аџиага Османагић 16. августа 1876. Аџиага Османагић из Дрвенте са 12 Турака дође у село Трстенце кући Ристе Адамовића, позове га, овај му дође. Аџиага заповеди Турцима да га свежу и поћера га свезана пред собом у Дубочац. У Дубочцу затворише га у шталу Меје Фејзића.

Пре тога на дан лицем на велику госпојину, дрвентски хућумат (суд) позвао је 10 људи из села Корова, који кад су дошли у Дрвенту, кажуим из хућумета: „Ајдете у Дубочац кајмакаму; он је данас тамо отишао, њему требате."

Ови људи чим дођоше у Дубочац, кајмакам Аким-ефендија даде и њих затворити у једну шталу башка осим Ристе Адамовића. Међу њима је био и католик један Иво Трављанин.

Сутра дан кад је свануло, рече кајмакам, да изведу из затвора Ристу Адамовића, Алексу Јосифовића, Савка Јосифовића, Коју Крајешника, Глигорију Поповића и Иву Трављанина, које кад изведоше, кајмакам их спреми са више реченим Аџиагом Османагићем, једним јузбашом, редифом и башибозуцима.

Ови чим се кренуше из Дубочца, на првој ћуприји зауставише се четири Турчина, сподбише Ристу Адамовића, посаде га на земљу. Један пружа му у холби ракије, нагонећи га, да пије ракију, а Мејо Мерђановић нож све једнако забада му у врат, крв цури из врата, а Мејо ножем једнако копа му у грло, сад му изреже јабучицу и баци на земљу. Скидоше му с руку конопце, грчећи у тако ужасном болу, док је умро, све се је прстима изгребо око очију. — Турци са другима даље се кренуше. Кад су били при „Лончареву храсту" на Мотаици, Алекси Јосиповићу вежу очи, а Омер Пашагић Дервентчанин отрага опали из мале пушке Алексу у главу тако, да му прсну пола главе. Алекса још врућ, почне скакати од тешка бола, а четири Турчина притискоше га к земљи, док умре. — Турци даље крену се. Кад дођоше на њиву код Стублаче, редифа спопадне Иву Трављанина католика, притискоше ка земљи и заклаше га као што се коље марвинче.

Тројица већ бише уморени, а још су тројица, које Турци ћераху пред собом, бијући их касама од пушака, а и цевима накомице тако, да су људи посрћући крв бљували. — Кад дођоше „Николића храсту" на Мотаици Глигорију Поповића почеше везати за крушку. Ту ће да га закољу, кад Аџиатиф Кадић Дервенчанин, његов спахија повиче: „Уставте, нетичите у њега. Тога вашег посла би доста, зашто да га кољете." Турци одусташе од своје намере.

Тако ова тројица буду дођерани у Дрвенту по други пут, одкуд трећи дан Савко измаче, а Коју и Глигорија шести дан. Оне што су у Дубочцу остали у затвору, кајмакам отпусти трећи дан. А то су били по имену два брата Стјепан, Гојко и Јово Симурић и Јово Веселиновић.

Ови људи овако измучени, кад су дошли својим кућама, бојећи се опет турске посете, за спасти живот и част својих породица пребегоше на аустријску страну.

Маринко Јосифовић и Илија Гавриловић нехтеше бежати, осташе у кућама, кад до седам дана нађеже кроз Корове 200 Турака редифе и Кобашана, њих двојицу иза спавања дигоше, свезаше и тукоше, тераше их к Мотаји. Код „црљене земље" закла Илију Усо Мемедовић Дубочанин, а Маринка су исекли све на комаде.

Аџи Ибрахим ага из Подгајаца. 18. септембра 1876. Аџи Ибрахим ага из Подгајаца крене се из Бањалуке са 150 Турака Бањалучана. Када је дошао у село Црквену код „гаја гусачкога" срете стару бабу, матер Антоније Танкосића, која је ишла са једним дечаком од 13 година. Аџија с Турцима бабу и дете на комаде исекоше. У шуми натрефише сељака, који је кола градио. „Дај нам

ЛИСТАК.

ИСТОРИЈА БУГАРСКОГ НАРОДА.

VI. Крштење Бугара.

Борис, по Константину, син Пресјама, по Теофилакту, син Звинице, ступио је около год. 840. на владу, која је крштењем Бугара велики значај добила.

За време прве половине владе своје, ратовао је Борис с Грцима, Србима, Хрватима и Францима; Од Грка је поново освојио Македонију, но кад је ударио на Србију, одбију га Властимирови синови Мунтимир, Стројимир и Гојник и заробе му сина Владимира. Борис се помири с њима и завади се с Хрватима, но и том је приликом на своју штету искусио варљиву срећу ратовања. Год. 853 помогао је моравском кнезу Ратиславу против Франка ал већ једанајст година доцније склопио је Борис савез с Лудвиком Немачким против Ратислава.

У то се доба спремала велика промена у душевном развитку јужних и западних Словена појављањем двојице мужева, који су благодарну успомену код свију словенских племена себи осигурали. Они су били, који су Словене у круг изображених европских народа увели, јер су им књижевност и литургију у њиховом матерњем језику основали. Браћа *Константин и Методије* родили се у то доба у Солуну. Да су били Словени, то доказује њихов рад на словенском пољу и њихов ванредан дар за стране језике.

Константин је као дечак дошао у Цариград, где је постао библиотекаром патријарха Фотије а доцније учитељем философије. Метод је после примерног светског живота ступио у духовни ред и то у олимпском манастиру. Оба су брата покрстили козарског кнеза а год. 862. отишли су у Моравску, где су на словенском језику св. еванђеље проповедали. Год. 868. оду оба брата у Рим, где су великом чашћу дочекани. Ту умре Константин пошто је пре још у духовни ред ступио и име *Кирил* узео. Методије се после тога врати у Панонију, где је у *Блатном* на двору словенског кнеза Козела као митрополит живио. Он је умро год. 885. у Велеграду.

Борис је увидио, да му је хришћанство нужно ако жели, да себе и државу своју у средини осталих хришћанских држава одржи. Борис се дакле тако исто, као доцније руски Владимир и мађарски Стеван из политичких узрока покрстио. Најпре је покушавао, посредством краља Лудвика, да папом уговара, доцније се окануо тог уговарања и започе рат с грчким царем Михајлом III. После прве победе понуди мир и употреби ту прилику, те поче с Грцима, ради хришћанства да уговара. И заиста се он даде покрстити на оном месту, где је мир уговарао. Сам му је цар кумовао и Борис прими име кума свога. *Михајла* (год. 864 ил 865). Том се приликом покрстили и многи бојари. Борис је дакле својевољно, без икаквих спољних уплива хришћанство примио, нит је ту упливисала каква слика о страшном суду, нит' сестра његова. Сам патријарх Фотије вели, да се крштење Бугара са свим изненада догодило,

Кад се Борис у домовину своју вратио, стаде редом поданике своје да крсти, но бојари се томе противише и подигоше буну да збаце Бориса; Борис их све (52) поубија а народ распусти.

Кад је Бугарска постала хришћанском државом наравно, да је за кратко време постала прави Елдорадо свакојаких апостола, који се с тим већма хаснили, што се сам Борис дуго време колебао, дал да пређе папи ил да остане у грчкој вери. Што га је Риму вукло, то је узрок, што се Борис побојао, да ће бугарска црква зависити од грчке, јер му Грци ни владику нису хтели да даду Год. 866. пошље он посланике у Рим, папи Николи I. Они су своје захтевање у 106 питања поднели, да би дознали, како им се ваља као хришћанима владати.

Једно је важно питање било дал' имају право, да себи *патријарха* изабрати могу, но папа им на то питање није дао права одговора, велећи, да ће им за сада само ког владику послати, који би се о стању њихове државе уверио. У Новембру исте године дођу два папина посланика у Бугарску, и донесу одговоре на она питања. Ова су питања врло важна, јер се из њих научили обичаји бугарског народа а поглавито се дознало то, да се Бугари у оно доба са Словенима још нису претопили у један народ.

С римским је владикама ушла у Бугарску и римска литургија; грчке је свештенике Борис протерао. За архијепископа је Борис захтевао владику Формоза, но папа Хадријан није хтео на то да пристане. За тим је Борис предложио ђакона Марина, но ни овог није хтео папа да призна и пошље архијепископа Силвестра, кога Борис одмах натраг пошље с том примедбом, ил ће бити Формоз ил Марин његов митрополит, други нико и стаде с Грцима уговарати. Грци му пошљу архијепископа Јосифа и оснују му десет дијецеза; римски свештеници врате се одкуд су и дошли.

Између Цариграда и Бугарске развије се пријатељски одношај, бугарског су архијепископа у Цариграду свуд свечано дочекали и прво му место после патријарха уступили. Сам Борис пошље млађег сина свог *Симеуна* у Цариград, васпитања ради.

У које је доба ушла у Бугарску словенска литургија и књиге прквене, није сасвим извесно; само се толико зна, да су у последњим годинама Борисове владе већ у Бугарској биле. —

Методови ђаци, Горазд, Климентије, Лаврентије, Наум, Сава и остали, оставе моравску државу где су их римске владике а наиме Немци гонили и оду у Бугарску, где су имали слободне руке, да свето писмо на словенском језику тумаче и народу свету литургију на матерњим језику служе.

Борис је год. 888 положио круну и отишао у манастир; најстарији син му, Владимир, ступи на бугарски престо, који је хришћанску веру гонити почео. После читир године, дође Борис из манастира у Преславу, збаци Владимира, ослепи га, а на престо постави млађег сина свог, Симеуна.

Михајло Борис је умро 2. Маја 907. Његова се слика налази у једном рукопису из 13. столећа, у Московској синодалној библиотеци. С њиме почињу народни свеци у Бугарској. —

сјекиру, треба нам“, рекну му Турци. Сељак даде сјекиру, а они га њоме посекоше.

У село Шаринце дођоше кући попа Симе Јанковића, оборише га туђи и на мртво име испребијаше. Тако дође ација у село Кревну, које постоји сат хода од прњавора. — У Кревну позва из села прве људе, који кад му дођоше, он као да је побеснио, обори туђи Јову Танасића, Алексу Бјелића, Станоја Маличића итд. Тако их испребија, да људи, ако ће и преболети, нема од њих рада. — Сељаци нађоше се у чуду, видећи што Турци раде. Зашли туђи људе као на какав посао. Неколико сељака побегоше у Љубић планину.

Турци са оваквим поступањем хоће да заплаше народ, нека бежи од кућа. А они ће у том наћи узрок казати „зарацили се власи“, пак ће заћи робити, пљачкати и убијати, што им падне шака. Неколико сељака дођу у Бањалуку пред бањалучки уђумат (суд), донесу маљ, са којим су од ације ударани. Та им тужба неће помоћи, само што с отим већу срдбу од Турака спроћу себе навукоше. Тако радећи ација, дође у село Лађевце кући попа Јове Лађевачког. Зове га. Овај, чим изиђе му, ација с Турцима обколи га, свеже с конопцем и потера га пред собом. — Код једне куће затвори попа у крмећи свињац (ћумес.) држао га у њему три дана затворена. За три дана нит му даде хлеба окусити, нити воде напити се.

Када му се глад и жеђ дотужи, поче дозивати ацију говорећи: „молим вас ацијa као старијега, да ме пустите, да неумирем од глади и жеђи у овоме смраду, или убијте ме, ако сам што скривио.“

„Шта ти,“ продере се ација као бесан, псујући му крст и цркву „зар се ти мислиш жив пушћати из мојих шака? дедер Турци поведте га амо да му судимо.“ Кад уведоше попа у кућу, почеше га ударати један с једне, а други с друге стране. Поп видећи да је већ свакојако пропао, сподби са ватре за једну угарицу, попали њоме једног Турчина по врату. Ација сподби за нацак, други Турци за ножеве. Један с ножем расече попу руку, у којој је држао угарицу. Ација удари га са нацаком у слепо око. Он се обнесвести, падне на земљу. Ација једнако удри с нацаком, док се неувјери да је поп већ сасвим мртав. Турци сподбише га и избацише на ђубре. Што су са мртвим чинили, гнусно је описивати. Даље у селу Јошавци запалише Турци и стародревну цркву јошавачку. — У исто доба буљубаше изишле у села из Бањалуке, да узимају подписе од попова и кнезова. На силу да се ови морају подписати, што год захтева турска влада. А по народу чине већа насиља нежели што су чињена по Бугарској. — На Лазара Кнежића, трговца у Бањалуци нападе син Аци-алије Бојића и испребија га.

Усред чаршије прњаворске јузбаша редифски испребија Цвију Туфекцију за ото, што овај није устао испред њега, кад је он ишао кроз чаршију. Цвијо га није ни смотрио, док га овај није почео млатити. Усред чаршије дрвентске Гаври Гвоздаревићу, трговцу, у његовом дућану, редифа шкрљом од тестије изби два зуба.

Како Аци Ибрахим Подгајачки, тако и Суљага аци-аметов из Прњавора изишао у село Штрбце са 80 Турака, пак уцењује и пребија људе. Ристу Гатариса, Благоја Мазалицу итд. 17 људи у Штрбцима испребија и даље оде по Иловој, Колебама, Сувајцима, Печенеговцима, па у Полачковце у дрвентској нахији.

Што је починио, знаће села, куд је пролазио.

Тако из Градишке Надирбег Раудбегов по градишкој нахији чини ужас по народу, од којег сваки човек осим Турчина мора се леденити, како је то кад се човеку језик извади, рука одсече и теме просече. Језик извадити и то је нешто из турске цивилизације. Њиховом примеру сљедују Сабит ефендија и Дервиш-бег Долнагич и Аци Бећир-бег по тешанској нахији. А такођер Аци-ага Османагић са Аци Осман-бегом Капетановићем из Дрвенте и Аци Атифом Шадаганићем из Брода по дрвенској нахији. Ови чине по мирном народу чудеса такова, да и она нису могла бити гора, што су Черкези по Бугарској чинили. — И то баш у време примирја, кад се о миру конферише.

Брод, 4. (16.) просинца 1876.

Из Градишке изиђе 25 редифе добро оружане са остратушама и муницијом. Дођоше у села прво кући Николе Милишића; поробише му кућу, хаљина што нађоше обукоше на себе. Како су то учинили, разделише се на три стране и тако су даље чинили, робили, док сви хаљине променише. Сад узеше на себе хришћанска имена и тако одоше по селима, где их људи неће познати моћи и себе почеше издавати под именом „усташа“. Међу њима је редиф Амид Мецановић из Дубочца и Дедо Рамановић такођер из Дубочца и Мемед Буко из Дрвенте итд. Они свака злочинства чине, робе и туку како велике људе, тако жене и децу. Са тим хоће да баце љагу на усташе. Људи, којима се не може име одати, за то што живе на турској страни, виђоше, кад се неколики од више речени „назови-усташа“, састаше са Аци-агом Османагићем из Дрвенте, с којим је био јузбаша и 5 Турака. Они се разговараше по сата, и отле одоше сваки на своју страну. То је изглед, да они што чине, имају у томе налог од своји старешина.

ДОПИСИ.

З.....ц. Одеса 19. дец. Као што се овамо јавља, Аустрија мобилизује војску (за Србију?) пак сигурно ће за то бити, да „Застава“ преко *Винковаца* сада путује, зашто су жељезнице зањате војском, а можда је тако уредна пошта у Мађарској, да она и незна, ђе се Одеса налази, те је преко Винковаца послала, као летос што се десило с једним писмом једног мог доброг познаника, који је добио писмо у Земун из Одесе, и на завоју истог писма налазили се жигови поштански: „Одеса“, „Wien“, „Zürich“ опет „Wien“ с другим датумом и „Zimony“ куда је и требало доћи по гласу атресе „Zimony“. По гласу жигова, писмо је из Одесе, управљено као што треба у Аустрију, дошло у Беч; но у Бечу сигурно да на пошти нису имали мапу на мађарском језику штампану и по томе нису знали ђе је *Жимоњ*, но послали су га у Швајцарску, и тек Швајцарци, знајући да у Мађарској (?) земљи Жимоњ мора бити, пошаљу га преко Беча куда и треба.

Наше паробродско друштво добило је заповест од дирекције, да сви пароброди и шлепови друштвени налазећи се на пристаништу у Одеси, имају одма кренути пут Севастопоља. Већ су пошли.

Војска пролази кроз Одесу сваким даном, исто тако и пољске батерије, провлаче се једнако са свом опремом.

„Одески Вјестник“ у данашњем броју посветио је уводни чланак „положају Аустро-Мађарске по славенском делу.“ Он вели: „Аустро-Угарска игра мал да не најважнију улогу у источном питању. По њеном мнењу, судбина аустријског царства тесно свезана је са судбином Турске . . . Ако се сруши господство Турака над јужним Славенима, то ће се заљуљати и власт Мађара и аустријских Немаца. Ово су — вели — врло добро појмили како у Турској, исто тако и у Аустро-Угарској, а подједнако с овим слажу се и одношаји између ових двеју држава...“ После прелази на дуализам мађарско-немачки и завршује после многи мотива овако: „Одвећ лако може бити да интереси ових двеју партија, мађарске и немачке, доћи ће до сукоба. Мађарима не пада у рачун присаједињење Босне и Херцеговине к Аустрији. Њима се неће да даду оваки масни залогај Немцима. Мађарима за сад најбоље иде у интерес *турско господство.*“

Овде се разнео био ономад глас, да је Игњатијев у уторак у вече оставио Цариград са свим заступништвом својим, и да је за њега спремљен био већ особити влак да одма у Петроград пође. Та је вест обрадовала сав хришћански народ у Одеси, осим Грка, којима та вест беше неповољна, и оборише своје носеве заједно са чивутаријом нашом и њаху као потучени. Кад би бог дао, да је та вест истинита била!

Данас виђох наше новобранце, који су овије дана у рекруте поузимани, међу којима налази се и чивутске младежи и колонијскијех обријаних Немаца од којих је досада, т. ј. од првих одвећ мало било, а од последњих ни мало, а сиромах Рус издире за све. Сваки пришелац користи се у Русији од свега што се руско зове и гуле последњу кожу с леђа Русима, па још Рус мора да га стражари и чува, а нико више невиче и непотребује помоћ од Чивута; зашто, најмање што ако га поплаши, њега стоји дрека: Гвалд! Гвалд! а никако неби хтели да и они тај гвалд сачињавају.

Данас стиже пароброд руског друштва „Чихачев“ из Лондона, који довезе сав иртљаг и покућство генерала Игњатијева из Цариграда у броју до 150 места (Coli). Исти пароброд довезо је са собом до *30 бугарских девојчица* из Цариграда, које су биле продане као робље турско од грабљивих башибозука, но спашене су руским послаником. Њих су сместили у гостијоницу „Франција“ а после их отправљају у Москву. —

Из Босне на бадњи дан. (*Турско одушевљење за рат. Наоружање мухамеданаца. Различито.*) Да ли ће ђорава дипломација и овога пута као и у кримском рату робујуће хришћане опет на смрт осудити и да ли ће драговољно турску „ћушку“ однети, још се разабрати неда, толико је пак извесно, да се избегли народ, као и они, који су оружје узели да се боре, без чврсте гаранције и јемства у Босну повратити неће, па и ако на отвореном пољу турској сили пркосити не узмогну, природа је у Босни доста шума, пећина и брдина створила, која ће хајдучким четама уточишта дати и ове ће чете у знатном броју све уништавати, док сва земља пустош не буде, и док се најпоследњи бег и ага из свога зликовачког гњезда не истисне, и у свој Босни чистоћа т. ј. пустош не буде. Или ће се босанском народу овога пута колико толико разведрити, да човеком постане, да му најпоследње створење неограничено над имовином и слободом не располаже, или ће га коначно једном за свагда с лица земље нестати.

Шта и како Европа мисли, и што ће најпосле утаначити, ми не знамо, али толико је истина, да се Турци на отпор спремају, т. ј. турска влада покушава исте кроз своје посреднике, којекакве оце и дервише, за рат против неверником одушевити. Они који не знају шта су босански и други Турци у Јевропско-Турској, рекао би, да је ту велико одушевљење, као и јунаштво босански и други прчева Турака. Они су одушевљени и јуначни само на голоруку рају, која нема ни хлебом да се рани, а камо ли да се с оружјем у руци брани. Турци бошњаци питају: против кога ћемо ратовати? Кад им се каже: против Москова, одма му се сила и јунаштво у ништавило претвори. Босански Турци оно су исто што и Черкези у Бугарској, који су само за то добри, да села пале, пљачкају и да противницима кроз своје ужасе грозни постају, а од јунаштва ни спомена нема.

Да је Алимпић момак био, те да с једном четом од 3—4000 бораца Бељину мимоиђе и к Сарајеву се упути, тек онда би се видло што је то јунаштво босански Турака. Да су устаници у јужној Босни нешто више оружја и муниције бар за два дана битке имали, и да им се бар један топ додао, то би они покрај свега турског јунаштва, српској војсци на Дрини руку пружили.

Ако суђено буде, да руска војска и једну знатну битку на Дунаву одржи, и док чујемо да је руска војска иколико у Бугарску продрла, то ће турско јунаштво и турска занешеност особито у Босни поклекнути, јер ми знамо да од босански Турака две трећине има, који ништа боље од раје не стоје, и само су у толико напреднији, што и они као главари, неко првенство над рајом имају, као што су пред судом и свуда раји претпостављени. Таки су Турци пука сиротиња и тек су се сад нешто опоравили, јер су уз бегове и аге рајина села харали и отимачине се пограбили, али кад би и ако до тога дође да и они падишину државу од Москова бранити морају, то се падиша на врбов клин ослонио.

Бајка о турском одушевљењу за рат, тако је истинита као што бечко-пештански Чивути већ турску војску на 800 000 броје а сиромашна Русија ни 120.000 на Пруту скупити у стању није. Турска, као што се данас из петиних жила упиње једва ће против Русије на јевропској страни 140—15000 војника поставити, а више је него извесно да Русија већ сад у Бесарабији 240 000 добро уређене и са свим снабдевене војске има, а Србија којој самртну молитву већ читају и која на мир без разширења граница пристати неће моћи, ваљада ће најмање 60.000 војника поставити, као што и Румунија толико има, а соколови Црногорци, ако их је и мало, ал су људи — они ће своју улогу ваљано одиграти, као што ће Херцеговци и Бошњаци, колико узмогну припомоћи.

Ми би се радовали да до турско-руског рата дође, пак нек је руска убојита снага далеко иза турске остала, што нека крштеним Турцима на утеху служи, и онда би се као на сигурно већ одавно очекивано источно питање решило, а Турцима би преостало: прти и одлази.

Турска влада мислила је да у Босни регрутира, али је незадовољство Турака приметила, за то ће од тога одустати, а босанским Турцима оставиће, да сами свој башибозучки кор образују, и не само Босну бране, већ ако устреба и границу прекораче и где устреба пођу. У босански Турака било је до сада понајвише домаће оружје, које се и против усташа као неваљало показало, за то је влада наумила да их остратушама снидерове системе наоружа, и будући да су низами који су из Босне на Дунав премештени, своје оружје у сарајевским касарнама оставили, то се сад то оружје по Босни разашиље, да се по увиђењу оним Турцима раздели, који ће код сваке прилике падишу и пророкову веру бранити.

И то је знати, да се на закључак конференције од стране турске не пристаје, јер конференција захтева, да се домаћи зликовци Турци разоружају, а турска влада истим тек оружје раздаје. Не говоре бадава Турци да је падиша брат сунца, стриц месеца, побратим свију звезда, син Османов, пријатељ Алаха, рођак свеца Мумамеда, цар царева и т. д. и да сви седам ђаурски краљева оно послушати морају, што цар царева заповеди. Сад тако и изгледа да је, ал неће дуго трајати.

Говоре да је свети и непогрешиви отац папа већ некакву глупост на католичко свештенство разаслао у коме католике одвраћа да против Турака не устају особито, ако би до рата између Турске и чисматиске Русије дошло. Ми верујемо да ће из Рима и Цариграда од папе и патрике фанаријота, свако зло произаћи, а по несрећи увиђамо да се свештенство особито грчко, као и католичко с малом изнимком, свега верно придржава, што се из тих гњезда наређује, а дочим ни Грци, као ни католици у Турској никакви фактори нису, то им је слободно свете бекрије и послушати, а српско-бугарско свештенство, увек је са светим патрикиним посланицима нешто — чинило. Право се прича: „Турци са силом, а фратри, језуите и грчки фанариоти са књигом у ропство нас доведоше.“

У . . . . .

Из Босне 16. децембра. Ово су дани и земани да Србин освети тужно Косово, Косово на коме је Србин изгубио славу и част, и подвргао се под дивијег азијата, који нам намени тешка мучења, оштар колац и таква вешала, Турчин, клети Турчин, заклети српски душманин свака безакоња све по Босни и мирним крајевима чини, роби, пали, убија и сече нештедећи ни стара ни нејака, ове се муке више трпити не могу, борити се морамо ама то било и без пушке, јер нам досадише тешки зулуми. Ви браћо у Србији и Црној Гори, који сте и пре нашем диндушманину старе крвопије јаде задавали, поитајте на бојна поља после истеченог примирја, пак ћемо и ми уједно с вами светој нашој дужности одговорити.

Цариградске конференције, реко би да вису пло дом уродчле, јер Игњатијев тражи права и подпуну слободу за балканске народе, а турска влада не пристаје на ниједан услов одбијајући сваки. Дакле они оће опет по своме ћефу, мирним се путем дакле неможе решити источно питање, већ великим ратом, ратом с којим да се зададе тешки ударац проклетом Турчину, и тад ће се несретној раји у Турској разведрити а ропски ланци раскинуће се.

Шта пак мисли тај мудри Енглез маркиз Сализбери који Енглеску заступа у Цариграду, да ће нас обманути са неким *султановим реформама*, и да ћемо с њим задовољни бити? Аја, од тог ништа бити неће, јер су многе реформе на свет издане, али за нас не вреде шутња боба, јер много у ветар оду. Све наше беде и невоље, које Србин вековима трпи, заборавићемо, кад чујемо да су огњени топови преко Дунава загрмили и војска цара Александра, нашег избавитеља нам у помоћ дошла. Вама браћо у Србији довикујемо из средине наше и ваше Босне, да је скорим походите, те да нам гране сунце слободе које ће цео Балкан обасјати.

Брод 15. децембра. И ето наново покоља у Босни. За осам дана, шта су зала Турци нашем бједном народу учинили.

У дервенској нахији поглавице, зликовци, Хаци-Осман-бег Капетановић, Хаци-Атиф-Кадић, и Хаци-Аго Осман-Агић уз њих и Хаци-Атиф из Брода, ови злотвори узеше сваки по 100 ил 60 наоружаних Турака и заиђоше по селима да застраше народ и да посјеку који је отменији Србин. Хаци-Осман-бег Капетановић дође у село Поновља и дозва два поштена Србина Ристу Горановића и Божу Ковача, и одма им посече главе, Србима најпоштенијим у томе селу имање заграбише а по другим кућама, где нису нашли кућни старешина, тукоше жене и децу и разграбише марву и иметак, изговарајући се бајаги, што су њихове старешине међу усташе. А кога су нашли у кући, то га на мртво испребијаше, да му од живота нема ништа. Хаиро Хаци-Аго-Осман-Агић са Хаци-Атифом, дођоше у село Клакаре, посекоше и тамо два поштена Србина пред кућним вратима, тако исто у селу Буковици, посекоше тројицу и сав иметак пограбише. А колико ће још изгинути од њиховог нацака, сам ће Бог знати.

Хаци-Атиф-Кадић дође у село Смртичама са 80 наоружаних Турака, и посјекао шесторицу мирнијех Срба, и сав њихов иметак разграбио и с Турци поделио. У једну кућу кад су дошли, нађоше једног дечка од 10 година и једну девојчицу од 8 година. Турци питаше, где им је отац, дјете одговори: пре десет дана ви сте га посјекли идући из млина, а мати бијаше пре умрла, на то Турци оба дјетета посјекоше, да неостане ни корена; а то се сад баш ради, кад ђорава Јевропа хоће тобоже да одржи тирјанина у Јевропи. Још по париском уговору узели су га у друштво своје! Сад је велика завјера код бегова босански, да у сваком селу посјеку отмјена лица у народу, да тако народ устраше а по варошима да учине покољ, па шта остане раје, да им буде покорни роб, а то само у погледу на православни народ. Римокатолици су данас први код Турака, тако њихови фратари најбоље уживају.

Неки дан пребегло је седам Срба из Кобаша, оставивши жене и дијецу на милост Божију, оли ти на не милост вражију, јер Врагови из пакла сви изиђоше и уђоше у тјела турска. На моје питање сељаци ми одговорише: „Ми смо од великог зулума прешли да сачувамо наш живот. Бимбаша, мајор редифски из Дрвенте, сваку ноћ долази к нашијем кућама, једе и пије и новаца силом иште и узима, а ко неда, тога на мртво испребија. И то није један пут, него готово сваку ноћ са јузбашом долази; још к томе силује наше жене и дјевојке, а нама прети да ће нас све посећи. Синоћ поручио да саставимо 100 дуката, да му позајмимо да никад не врати; а ми новаца немамо, а дочекати га не смесмо и за то смо овде.“

Ето у данашњем времену, шта се ради од српског народа! Пре десетак година, кад је био покољ у Сирији, сви западњаци скочише и француска војска одма уђе у Сирију и све официре од поручика до генерала дадоше стрељати а гувернера на 9 год. у робију послаше а Турака домаћи на хиљадама су стрељали. Будући у Сирији су католици с тога Европа поможе. Видили смо пак у Кандији. Сиромаси Грци устали на оружје да стресу јарам, а флота енглеска и француска на пропаст Грка а на помоћ варварима дође; па тако и сад раде варварски западњаци!

В. Кикинда на туцин дан. Опште је позната ствар, да је г. Мита Бибић посланик дистрикта вел. кикиндског на земаљском сабору пре две године, кад је дистр. подкапетаном био, у делу одкупа иберландских земаља од појединих поседника новчане прилоге купио а богме и знатну своту скупио.

Пошто се до данашњег дана незна, (а требало би да се зна) е да ли је тај новац на своје опредјељено место стигао, то би у реду било, да се умирења ради прилагачима, о споменутом новцу за 15 дана извесно положи, с којим би одма свака сумња нестала.

Књижевност.

Дошла ми је до руке књига под насловом: *Животопис Максе Евгеновића*, која је штампана у Будимпешти код Хорњ̂ског г. 1877. Писац поменуте књижице јесте сам главом Макса Евгеновић, који тим својим делом хоће да користи своме народу (стр.). Кад у уводу ове књиге неби била изражена намера пишчева, то неби знали: шта је тенденција ове књиге, и какву је циљ мислио писац да постигне њоме? те би прешли преко тог најновијег делца на дневни ред. Овако пак имамо посла са књигом, која је намењена користи народа, те по томе ваља да ју метнемо на решето и видимо: да ли је доиста достојна, да се уврсти у дневник српске књижевности? и да ли је потпунце оправдан онај позив, који јој аутор намењује.

Пре свега треба знати, да се у књизи описује живот Максе Евгеновића, који ваљда хоће, да се упореди са српским философом Доситијем Обрадовићем и добротвором Саве Текелије, кад је уобразио: да ће његов шпекулативни живот бити од какве вајде по српски народ и књижевност му. То је врло грдна разлика, јер Макса Евгеновић ништа друго неје, него човек трговац, те по томе предмет његовом описивању јесте: *трговачки односаји његови, којима је једина циљ, да што више нагомила и умножи своје материјално стање, не гледећи: какве су природе подузимачки планови, по ономе: циљ освећује средство.*

Но писац незадовољава се само тим, но описујући свој „робизонски“ живот, бацио се на историчко поље, те се труди да докаже: како је Милош Обреновић играо улогу турског пандура, а своје идеале, као што је Вучић, Петронијевић et comp. препоручује као истините пријатеље народне слободе. Непристрана историја српске револуције већ је изрекла пресуду над тадањим догађајима и делима Милошевима, те је непотребно подгревати рашчишћено питање. Јер писци историје из српске револуције, нису црпели своје податке са прљава извора, пити су — продајући купус и точећи по мејанама ракију турским силеџијама, као што је то М. Е. чинио — састављали српску историју из тог времена. Њима су стојали много вероватнији извори на разположењу, него ли скромном писцу „Животописа“; а за истиност свега тога, више дају гаранције имена: Леополда Ранке-а, Нила Попова и др. него ли шпекуланта Максе Евгеновића, који и незна, да се узвиси над партајским плеткама. Кроз читав низ његова причања вири страначки и невешт поглед на тадање догађаје, и кад би све његове мисли скупили уједно, изашла би на видик његова тежња и читалац могао би упознати у њему присталицу: Карађорђевића, Вучића et comp., који овим својим делом хоће да потстакне своје привржене против династије Обреновића.

Ова намера колико је ниска у толико више стоји у опреци са жељом: *да књигом овом хоће да користи народу своме.* Народу пак српскоме у данашње дане претстоји много преча и племенитија задаћа од Максине жеље, него ли да своју снагу троши око препирања за ову или ону династију, и с те стране недоноси ова књига народу српскоме никакове користи, већ штете. —

Но може мислити когод, да је Макса хтео да изнесе неку тајну систему, којом је дошао до богатства? Но ово је баш најтамнија страна његове књиге, јер сваки мислећи читалац може извести најчудоватније закључке о његовој трговини, о његовом раду и карактеру. По ја остављам то на страну, упућујући ју његовим савременицима, који и данас живе, да они своје меродавно мнење о томе изреку....

Ја само питам: да ли је ова књига корисна народу и српској књижевности? Из свега што реко, следује: да је бескорисна. —

Но Макса Евгеновић могао је користити народу ако је хтео, тим, да је од свога богатства оценио нешто на штипендије сиромашним ђацима, те се неби дешавало, да добри ђаци усред учења напусте школу због сиротиње. Боље би учинео, да је тих 1000 ф. што је на састављање свог животописа и штампу уложио, потпомогао ког српског књижевника да изда своје корисније дело за народ, па би свом имену већу славу прибавио и српска сиромашна књижевност знала би му забележити име. Овако пак постигао је противно. Његово име поред Доситијева никако се неможе сложити и једва, да би могли наћи му сравнења. —

Ово неколико речи написах у интерес српске књижевности, а може служити и старцу Макси као опомена, да још неје доцкан да поправи оно што је покварио — и да имаде начина, којим би могао своме милом народу да користи. **р.**

ВЕСТИ ИЗ САРАЈЕВА.

Ово дана бијаше скандала у Цариграду, кад је султан своје две сестре удавао, јер управитељ банке једва је издао 50 хиљада турских златних лира, које су као мираз султаницама дате.

Руски први тумач у Цариграду Онон постао је предмет највећег мрзила код Турака, јер су измислили, да је он хтео манитог султана Мурата украсти. Смешно!

Сутра 18. одлази Кудрјавцев из Сарајева и опет мисли се, за увјек, и ако му секретар Налетов остаје.

По нећели говори се, да ће сви Турци на границу.

Честита госпођица Ибри, велика пријатељица и добротворка нашег народа, послала је преко честитог господина Фримана пет дуката, да се пред божић српској сиротињи у Сарајеву подели. Хвала јој! Она иде са другарицом да проведе зиму у Шибенику.

НОВИ САД 30. децембра. Прошло је четрнајст дана, од како је из Будим-Пеште одправљена у Нови Сад нова и кратка реквизиција у ствари Милетићевој и досад је још неизвршена. Овако нам се јавља из поуздана извора, а ствар је утолико чудноватија, што се др. Полит пре два дана у уружбеном записнику овдашњег кр. судбеног стола обавештавао, е да ли је каква реквизиција из Будим-Пеште у ствари Милетићевој дошла, па му је одговорено: да није, а питао је и неке референте у тој ствари, па му и они рекоше. да им није ништа о том познато. Обраћамо овим пажњу на поменуту околност како будим-пештанског тако и новосадског суда.

НОВИ САД 30. децембра. Познато је читаоцима, да је мађарска будимско-пештанска свеучилишна омладина одаслала заступнике, да предаду почасну сабљу Абдул-Керим-паши, тобожњем „ђунијском победиоцу.“ Депутација ова је ударила преко Трста с намером, да се овде у лађу укрца и да се навезе на море пут Цариграда. О томе како су је у Трсту предусрели, има „Бечки Тагблат“ под 26. децембром овај брзојав из Трста:

„Када је јуче у подне мађарска ђачка депутација, која носи турском генералисиму Абдул-Керим-паши намењену му почасну сабљу, укрцала се у лојдов пароброд, који је око два сахата у Цариград полазити имао, скупише се неколико стотина Словена на насипу Сан-Карлу, подигну вику и бацаху се трулим неранџама и лимуновима на лађу. Када гомила Словена све већа бивaше, даде начелник лађе барон Брук још пре времена, које је одређено за одлазак, увући мост, лађа се навезе на море и стане тек иза куле-светилнице, где је очекивала остатак путника и товара. У демонстрацији учествовали су сви морнари пристаништа, дувајући у рогове. Словени и Грци викаху: morte ci barbari (Смрт овим варварима!)

Аустријски конзул у Крфу опоменут је, да не пусти депутацију, да изађе на Крфу, јер се бојати напастовања...

— Изашла је из штампе у нашем листу већ оглашена књига: „Здравље и напредак наше деце“ којој је писац Милан Јовановић Батут, а издавалац Арса Пајевић; цена је књизи 60 новч. а. вр.

— Из *Книна* нам брзојављују, да је усташки војвода поп Каран, који је неко време одсуствовао, стигао на своје место определења и тамо од целе усташке дружине поздрављен са највећим одушевљењем.

— Због „новог лета“ изићи ће идући број „Заставе“ у уторак.

НОВИЈЕ.

Из *Беча* брзојављају под 27. децембром: „Дајче цајтунгу“ јављају из Цариграда под 26. децембром: У круговима берзе мисли се, да су се Немачка а можда и Енглеска ангажовале и да су наумиле да непријатељски поступе према Турској... Данас је демонстративно војска прошла поред руске посланичке палате.

— Из *Берлина* јављају под 27. децембром: Јевропски изасланици у Цариграду имали су договор код Игњатијева, при коме је решено, да се у идућој конференцији изјави, да силе непрестано остају при својим намерама и да неће чинити даљих уступака.

— Из *Беча* брзојављају под 27. децембром: „Дајче цајтунгу“ јављају из Букурешта: Дипломатски заступници Аустро-Угарске, Енглеске и Француске саветовали су кнезу Карлу, да се чини невешт опредељењима турског устава, која се односе на Румунију и да се уклања сваком насилном заплету, јер париски уговор још постоји и не допушта једнострано схватање. Ако би Румунија чинила демонстрације, то би се могло сматрати као противлење мирољубивим тежњама три поменуте силе, и порта би била оправдана, ако би непријатељски поступила према Румунији.

— Из *Беча* извештавају под 27. децембром: По „Полит. кореспонденцији“ нису се изгледи за поспешан обрт ствари у Цариграду побољшали. Порта непрестано одбија м постављање међународне комисије, као и предложени начин именовања намесника у Босни, Херцеговини и Бугарској. Пошто је захтев, да се турска војска из главнијих места поменутих провинција у утврђена места повуче, напуштен, изјави Игњатијев, да је немогуће даље уступке чинити. Сализбери најми демонстративно лојдов пароброд „Аквилу.“ На високој порти издана је јуче парола, да и када би турска влада одобрила захтев конференције, мусломански народ би јој на пут стао.

— Из *Беча* јављају под 27. децембром: „Тагблат“ пише: По вестима из Цариграда неће велике силе конференцију распрштати. Положај се данас у опште мирољубивије пресуђује. Порта није наклоњена, да призна status quo за Србију и да у у хату изрекне, да се одржавају односна опредељења париског уговора.

— Из *Београда* извештавају под 27. децембром: Утврђења моравске долине иза Делиграда, Ражња и Крушевца умножавају се... Архива руског посланства у Цариграду преноси се на лађи „Вести“ у Одесу.

— Из *Цариграда* брзојављају под 27. децембром: У данашњој седници конференције оборио је талијански заступник Корти тврђења Сафет-паше, која је овај изрекао у последњој седници. Сализбери је потпомагао Корта. При свем том одбијали су Турци неке већ споменуте тачке, но су учествовали у већању о питању о гаранцији, нарочито о организацији комисије. Настављање већања одложено је до среде. У опште се мисли, да ће конференција држати још само неколико седница.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

Нове књиге.

У СРПСКОЈ КЊИЖАРИ
БРАЋЕ М. ПОПОВИЋА
У НОВОМЕ САДУ.

јављамо п. т. претплатницима нашим, да смо по пошти оправили претплаћене у нас књиге:

„ЗДРАВЉЕ И НАПРЕДАК НАШЕ ДЕЦЕ“ — за народ написао Милан Јовановић-Батут. — — — Цена 60 н.

„ЦРНОГОРКА“ приповетка од Франческа д' Онгаро, превео Јустин Милан Шимић. — — — — Цена 40 н.

„ГОРСКИ ВИЈЕНАЦ.“ Историјски догађај при свршетку XVII. вијека, сачинио Петар Петровић Његуш (владика црногорски) — — — — — — — Цена 50 н.

Ко би још од п. т. читалачке публике захтео коју од ових књига — послужићеме најтачније по поруци.

Претплатницима пак „БИБЛИОТЕКЕ ЗА ЖЕНСКИ СВЕТ“ нека је на знање, да ће **прва књига** „МАЛА ГРОФИЦА“ изаћи до који дан, и одмах ћемо им књиге расподлати.

У Новом Саду, на младенце 1876.

БРАЋА М. ПОПОВИЋИ.

НОВА КЊИГА.

Накладом А. Пајевића у Н. Саду, сад је баш изишла из штампе књига:

Здравље и напредак наше деце

за народ написао

Милан Јовановић Батут,

које је дело наградила „Матица „српска“ са 100 ф. из фонда Јов. пл. Наке С. Миклушког.

Цена је књизи 60 новчића, а сви препродавци, и који поруче на више, добиће попуст (рабат) 25 пр. или 45 нов. комад.

Непознатим скупљачима шаљемо књиге само уз поштарску наплату (per Post-Nachnahme) а наши познати растуривачи књига и пријатељи, који држе да је вредно и корисно овакву књигу у народ промицати, нека изволе само јавити потписатом, колико књига да им се пошље, па ће им се и без новаца ове одмах послати ако међу тим сами од своје воље не пошљу унапред новац или не јаве да им се књиге per Post Nachnahme пошљу.

А да се без одлагања могу књиге свакоме слати, нека се изволи број уписника са или без претплате одмах слати потписатом издаваоцу књиге А. ПАЈЕВИЋУ, у Н. Сад.

Сад је баш изашао из штампе

ГОРСКИ ВИЈЕНАЦ

од

Петра Петровића Његуша.

Цена је књизи 50 новч.

Први српски књижевници веле, да је „Горски Вијенац“ ремек-дело, коме нема равна у целој нашој књижевности. — Таково дело није нужно даље препоручивати.

Ко досад није читао „Горски Вијенац“, може га сада лако набавити.

„Горском вијенцу“ приложен је додатак у коме су истумачене све стране и ређе српске речи, које се у њему налазе.

Дело је штампано на финој сатинираној артији, а фор. мат му је спретан.

Ко жели ово дело имати, нека по поштанској упутници пошље 50 новч. на ову адресу: **P. Janković, Wien, VIII. Piaristengasse Nro 49.** па ће му се одмах **franco** послати.

Ко за готов новац наручи 6 комада, добија 1 ком. на дар.

ОДГОВОРИ УРЕДНИШТВА.

Г. М. О. Микешићу у Петрограду. Примамо пријатељску понуду, оглас излази у идућој нумери, а свој ћемо послати за тим.

†

МАРТИ

мојој супрузи умрлој 9. јануара 1875. обдржаваће се парастос годишњи у суботу на св. Јована, које рођенима, пријатељима и познатима јавља

У Черевићу **Јован Максимовић** парох.

Курз бечке берзе 30. дец. (11. јан.)

5% металици	61 85
5% народног зајма	67.65
Државни зајам од 1860 г.	112 75
Акције банчине	813.—
Кредитне акције	141.10
Лондон	125.50
Угарске разтеретнице	73.75
Темишварске разтеретнице	72.—
Ердељске разтеретнице	71.50
Хрватско-славонске разтеретнице	75.—
Сребро	114 80
Ц. кр. дукати	5.96
Наполеондори	10.00
	61.80

ОГЛАСИ.

ЕДИКТ.

На молбу Љубе Дамњановић рођ. Ешкутовић из Вршца, овом духовном суду поднешену, у којој брачни развод од свог у свет одбегшег супруга Лазе Дамњановића, качара негда вршачког, иште, позива се исти супруг, пошто се његово садање пребивање не зна, да за шест месеци од дана првог уврштења овог едикта у овом листу, ради расправе подигнуте против њега бракоразводне тужбе овом духовном суду или лично или преко свог опуномоћеног заступника предстане, иначе ће духовни суд овај оно чинити, што постојећи закони у оваком случају прописују.

Из седнице епархијске консисторије у Вршцу 16. (28. новембра 1876. држане.

1—3 КОНСИСТОРИЈА ЕПАРХИЈЕ ВРШАЧКЕ.

ОГЛАС.

Потписано старатељство издаје симициницу пок. Мите ђурића куће бр. 849. са правом точења пића, пространим бирцузом, кујном, собом, подрумом, таваном, великом шталом од 1. фебруара по рим. за три године под кирију. Дражба ће се држати у писарни потписаног старатељства 16. (28) јануара идуће год. у три сата после подне.

у Карловцима 21. децембра 1876.

1—3 СТАРАТ. ГИМНАЗ. ФОНДОВА.

ОБЈАВА.

По закључку управе укамаћавају се улоге код подписаног завода од 1. јануара 1877. п. р. на дизање у смислу правила заводних, највише **по 6 по сто**; што се и на оне улоге односи, које су досад код завода по највишим каматама уложене биле.

1—3 **Новосадска штедионица.**

Како је и ове године летина омахнула, препоручујем п. н. земљеделцима по свој Угарској, ко тражи зајма,

НОВАЦА ПО 6%

од 1000 фор. па до највећих свота на земљу, на добра спахијска и општинска, тако, да се на ½ сесије добија зајма по **1000 фор.** а на целу сесију по 2000 фор. и т. д.

Где буде на том дуга, исплаћује банка.

Распитати се може за то у

Мите Хаџића
код **Ј. Г. Адамовића**
у Новом Саду.

Задругама и црквеним општинама.

једна елегантна, **парадна кола самртничка** јесу на продају — па и са свом оправом. Ближе обавештава ХИНЕР седлар.

Галантеријска, пирнбершка и белог еспапа трговина

Ј. Г. АДАМОВИЋА

„Код златне звезде“

у Новом Саду потребује једног шегрта. 1—3

Л. МЕНРАТ

У НОВОМ САДУ

на великом сокаку, број 631.

препоручује своје обилато прибрано

СТОВАРИШТЕ СОБЊЕГ НАМЕШТАЈА (МЕБЛА)

работе столарске и тапетарске, у својој радионици израђене.

У највећем избору, од најфиније до најобичније опреме, исто тако **златних оквира огледалских, надстрешница** (карниза) **за слике и прозоре и дрвених прозорских застора** (ролова) по најјефтинију цену.

Затим слободан је упозорити сваког на своје стовариште

МРТВАЧКИХ САНДУКА

од кова (метала) и дрвета,

елегантно **кадифом** постављених (**метални сандуци** су из најприпознатије фабрике, од јаког кова и солидног састава), исто тако и друге **самртничке опреме: покрова, јастучића и подастирача** (матраца), прекрасно израђених и по **знатно јевтинијој цени нег до сад.** 1—6

Одговорни уредник др. Милан Ђорђевић. Издавалац „Задруга за срп. нар. штампарију“. Српска народна задружна штампарија.